

У законодавстві ЄС відсутній термін «податкова гармонізація». Податкова гармонізація одержала лише непряме відображення в Договорі про функціонування Європейського Союзу та інших установчих документах ЄС [3]. Західні економісти трактують цей термін по-різному. Одні науковці податкову гармонізацію визначають лише як координацію податкової політики — взаємні консультатії і неофіційні домовленості між країнами-членами ЄС відносно ставок окремих податків; інші вважають, що гармонізація означає перехід до єдиної податкової системи і передачу всіх повноважень по визначенню бази і ставок основних податків інститутам ЄС [4].

Вивчення різних підходів до гармонізації національних систем оподаткування в ЄС дозволяє стверджувати, що їм властиві такі цілі:

- привести у відповідність структури податкових систем, порядок стягнення основних видів податків у всіх країнах-членах ЄС;
- забезпечити недискримінаційний податковий режим для всіх його учасників;
- створити умови спрощення податкового контролю в межах Євросоюзу;
- усунути можливість подвійного оподаткування прибутків компаній, що здійснюють діяльність у двох або більше країнах ЄС;
- виключити можливість ухилення від сплати податків і гарантувати надходження відповідних доходів до бюджетів країн-членів [4].

Таким чином, гармонізація податкових систем є процесом приведення у відповідність і взаємної співставності податкових систем різних держав. Цей процес охоплює взаємодію і координацію податкових систем і податкової політики країн, що входять у різні міжнародні групи, наприклад, Європейська економічна спільнота (ЄС), яка є основним предметом цього дослідження.

Література

1. Олейнікова Л.Г. Механізм адміністративного захисту прав платників податків як фактор підвищення конкурентоспроможності національної податкової системи / Л.Г. Олейнікова // Наукові праці НДФІ. — 2011. — № 1. — С. 3—5.
2. Евстигнеев Е.Н. Основы налогообложения и налогового законодательства / Е.Н. Евстигнеев, Н.Г. Викторова. — СПб.: Питер, 2004. — 256 с.
3. Установчі договори Європейського Союзу (консолідовані версії): пер. укр. / М-во юстиції України, Держ. департамент з питань адапт. законодавства; за заг. ред. О. Зеркаль. — К.: Ніка-Прінт, 2010. — 416 с.
4. Дадалко В.А. и др. Налогообложение в системе международных экономических отношений: учебн. пособие / [В.А. Дадалко, Е.Е. Румянцева, Н.Н. Демчук]. — Минск: Армита — Маркетинг, Менеджмент, 2000. — 359 с.

УДК 366.54

Софія ПРИЙМАК *

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ НА РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ ЗАЩИТЫ ПРАВ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ НА РЫНКЕ БАНКОВСКИХ УСЛУГ

EUROPEAN EXPERIENCE OF CONSUMER PROTECTION IN THE BANKING SERVICES MARKET

***Анотація.** Проаналізовано європейське законодавства захисту прав споживачів на ринку банківських послуг. Виділено найпоширеніші види банківських послуг і представлено Директиви ЄС у даній сфері.*

***Аннотация.** Проанализированы европейское законодательства защиты прав потребителей на рынке банковских услуг. Выделены наиболее распространенные виды банковских услуг представлены директивы в данной сфере.*

***Abstract.** Analysis of European consumer protection legislation in the banking market. Highlight the most common types of services and presents EU Directives in this area.*

Протягом останніх кількох десятиріч одним з головних напрямів розвитку соціально-економічних відносин у європейських країнах є поліпшення захисту прав споживачів. Починаючи з 1975 року Європейським співтовариством було розпочато процес адаптації законодав-

* ПРИЙМАК Софія Андріївна / Софія ПРЬИМАК / Sofija PRYIMAK — аспірантка Львівського Національного Університету імені Івана Франка, e-mail: vipshovska@i.ua

ства в даному напрямі, що було закріплено Амстердамським Договором. Згідно з цим договором, у статті 153 «Покращення захисту прав споживачів» було сформовано твердження про те, що захист прав споживачів є пріоритетним напрямом роботи для Співтовариства. Останніми роками в ЄС було прийнято велику кількість нормативних актів, що стосуються даного питання. Також варто зазначити, що дані акти повинні бути перенесені у національні законодавства держав-кандидатів та асоційованих членів. Отже, Європейський Союз має ґрунтовні напрацювання у сфері захисту прав споживачів, що спрямовано на покращення рівня життя його громадян.

Захист прав споживачів на ринку банківських послуг суттєво відрізняється від загального захисту прав споживачів і має низку особливостей у порівнянні із загальними положеннями. Тому в ЄС були розроблені та прийняті спеціальні акти, що регулюють захист прав споживачів саме у банківській сфері. Серед проблем, які потрібно вирішити в банківській системі України, захист прав споживачів є однією з головних. Оскільки, банківська система на даний момент перебуває у постійній реорганізації, то актуальним для українців є захист прав при отриманні банківських послуг.

На сьогодні більшість банків є універсальними фінансовими установами, які вирішують різноманітні проблеми, але основна увага керівництва зосереджується на проблемі захисту прав і законних інтересів споживачів найпоширеніших видів послуг: кредитних, депозитних, розрахункових і міжнародних переказів [1, с. 217].

Проведення кредитних операцій у банківській сфері є досить ризиковим заняттям для комерційних банків, оскільки вони можуть не отримати назад надані ними в кредит відповідні кошти. Кредитні споживчі угоди загальною сумою від 200 євро до 75 000 євро, повинні бути забезпечені іпотекою згідно з Директивою 2008/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 квітня 2008 року про кредитні угоди для споживачів [2]. Будь-яка реклама, яка стосується кредитних договорів і вказує процентну ставку або будь-які дані, що стосуються вартості споживчого кредиту, повинна включати стандартні відомості. До стандартних відомостей відноситься: процентна ставка за кредитом, загальна сума кредиту, річні відсотки та термін, на який надається кредит. Ці дані повинні бути визначені зрозуміло та у короткій формі.

До укладання угоди споживач повинен отримати всю відповідну інформацію та надати кредиторам поручителя. У статті 14 вказаної Директиви передбачено право споживача на припинення кредитної угоди впродовж 14 календарних днів без надання будь-якого обґрунтування за умови сплати кредитором капітальних і відсоткових платежів, нарахованих з дати виділення кредиту. У ЄС велика увага приділяється правильності укладення договорів про споживчий кредит. Відповідно до Директиви 2008/48/ЄС обов'язковою умовою є те, що кредитна угода має бути складена у письмовій формі та споживач повинен отримати копію письмової угоди. Дана угода повинна складатися з таких пунктів:

- зазначення річної відсоткової ставки збору;
- визначення обставин, за яких річна відсоткова ставка збору може бути змінена;
- зазначення розмірів, кількості та частоти або дат платежів, які споживач повинен зробити, щоб погасити кредит, а також платежів відсотків та інших виплат, загальна сума таких платежів повинна бути позначена у всіх можливих випадках;
- зазначення вартості всіх елементів, з яких складається відсоткова ставка збору та про які йдеться у ст. 1 Директиви за винятком витрат, пов'язаних з порушенням договірних обов'язків, які не охоплюються річною відсотковою ставкою, але які необхідно сплатити споживачам у певних обставинах, які повинні бути визначені у договорі;
- для кредитних угод, які здійснюються за кредитними картками: розмір ліміту кредиту; умови виплат [1, с. 223].

— Споживач має право на дострокове погашення кредиту. В такому випадку відбувається зменшення загальних витрат на кредит, при цьому таке зменшення стосується відсоткових платежів і витрат на залишкову тривалість угоди. Якщо кредит погашено достроково, кредитор має право на справедливо та об'єктивно обґрунтовану компенсацію можливих витрат, пов'язаних з достроковим погашенням кредиту, за умови, що дострокове погашення проводиться відносно періоду, для якого було зафіксовано позичкову ставку. Дана компенсація не може перевищувати 1 % від суми достроково погашеного кредиту, якщо період часу між достроковим погашенням і погодженим припиненням кредитної угоди перевищує один рік. Якщо такий період не перевищує одного року, то компенсація не може перевищувати 0,5 % від суми достроково погашеного кредиту. Також можуть бути випадки коли компенсація за дострокове погашення не стягується:

- якщо погашення було здійснене згідно із страховою угодою, яка передбачає гарантію на погашення кредиту;
- якщо погашення відбулося відносно періоду, для якого не зафіксовано позичкову ставку.

Якщо сума компенсації, яку вимагає кредитор, перевищує суму фактично нанесених збитків, то споживач може вимагати зменшення даної суми. Компенсація не повинна перевищувати суми відсотків, які би мав сплатити споживач протягом періоду між достроковим погашенням і погодженою датою припинення кредитної угоди.

У Європейському Союзі велика увага приділяється гарантуванню та поверненню вкладів. Захист депозитів є важливим елементом цілісності внутрішнього ринку та однією з головних складових системи нагляду за кредитно-фінансовими установами. Для посилення стабільності банківської системи було розроблено та прийнято 30 травня 1994 року Директиву 94/19/ЄС, щодо схем гарантування вкладів [3]. Згідно ст. 3 даної Директиви кожна держава Європейського Союзу повинна забезпечити одну або більше офіційно визнаних схем з гарантування вкладів на своїй території. Якщо кредитна установа не має затвердженої даної схеми, вона не може приймати депозити від населення. Однак бувають і винятки, якщо кредитна установа має систему захисту своєї організації, гарантує ліквідність і платоспроможність, захищаючи, таким чином, своїх депонентів на рівні, що не є нижчим ніж пропонує система гарантування вкладів.

Якщо кредитна установа не виконує зобов'язань, які передбачені схемою гарантування вкладів, то компетентні органи, які реєстрували установу у даній схемі повинні бути повідомлені та вжити необхідні заходи. Якщо такі заходи не допомагають, то установа може бути виключена з даної програми, але потрібно повідомити кредитну установу про такий намір не менше ніж за 12 місяців. Депозити, які були отримані до завершення строку дії попередження, будуть поверненні відповідно до схеми гарантування. Відповідно до ст. 7 даної Директиви у разі виникнення ситуації коли депозити стають недоступними, весь сукупний депозит кожного депонента гарантується сумою до 20 000 євро. 11 березня 2009 року було прийнято Директиву 2009/14/ЄС [4], в якій були внесені поправки до Директиви 94/19/ЄС, згідно яких суму гарантування вкладу було підвищено до 50 000 євро. У зв'язку із кризовою ситуацією на ринку банківських послуг у 2014 році було прийнято Директиву 2014/49/ЄС від 16 квітня 2014 року [5] про внесення поправок до Директиви 94/19/ЄС, згідно яких суму гарантування вкладу було збільшено до 100 000 євро.

Кредитні установи повинні інформувати своїх депонентів про схему гарантування, яка діє у них. Вкладники повинні бути проінформовані про такі положення даної схеми, як рівень і масштаб захисту. Така інформація повина надаватися в чіткій і зрозумілій формі. На прохання депонента повинна бути надана інформація про умови компенсації та необхідні формальності, яких потрібно дотримуватися для отримання компенсації. У ст. 10 Директиви 94/19/ЄС визначено механізм виплати гарантованої суми. Де вказано, що відшкодування по недоступних депозитах повинне відбутися в трьохмісячний термін з дати прийняття рішення про не платоспроможність установи. Депонент повинен подати до кредитної установи всі необхідні документи для отримання права на виплату відшкодування. Ці документи повинні бути оформленні згідно вимог національного законодавства.

Директива 2007/64/ЄС Європейського парламенту «Про платіжні послуги на внутрішньому ринку» від 13 листопада 2007 року [6] визначає загальні засади надання банками платіжних послуг. У даній Директиві йдеться про те, що споживачі та компанії знаходяться у різних умовах, отже рівень їх захисту повинен також відрізнятися. Зокрема, в ній визначаються обов'язки банків надавати повну і достовірну інформацію споживачеві щодо питань контракту для формування усвідомленого вибору послуг у масштабах Союзу, тобто обов'язкове ознайомлення споживача з попередньою інформацією про послугу. Значна увага у даній Директиві приділяється захисту прав споживачів платіжних послуг після їх надання. Споживач повинен отримувати базову інформацію про проведені платежі, без внесення додаткової плати. Також щомісячна інформація про платіжні операції в рамках стандартного контракту повинна доводитися до споживача безоплатно, і лише додаткова інформація відповідно до встановлених банком тарифів. У Директиві 2007/64/ЄС йдеться про те, що банкам не варто застосовувати непрозорі методи тарифікації, оскільки у таких випадках клієнтові буде надзвичайно складно визначити реальну вартість платіжних послуг. Звертається увага на важливість того, щоб користувачі знали реальні витрати і збори за надання послуг, банкам не рекомендується використання несприятливих для споживача дат валютування.

Обсяги міжнародних переказів у ЄС постійно зростають. Цьому сприяє розвиток економіки, збільшення обсягів торгівлі та міграція людей у межах Союзу. З метою визначення механізму здійснення транскордонного переказу була прийнята Директива 97/5/ЄС від 27 січня 1997 року щодо транскордонних переказів [7] і регламент 2560/2001 Європейського Парламенту та Ради від 19 грудня 2001 року щодо транскордонних переказів у євро [8]. Питання інформування споживачів про умови та результати здійснення міжнародних переказів врегульоване у ст. 3 даної Директиви, згідно з якою, установи повинні надавати клієнтам інформацію про:

- зазначення терміну, необхідного для кредитування коштів на рахунок установи бенефіціара після виконання установою одержаного доручення на здійснення транскордонного переказу, при цьому, початок цього періоду повинен бути чітко визначений;
- визначення терміну, необхідного для кредитування коштів на рахунок бенефіціара після одержання транскордонного переказу і кредитування коштів на рахунок установи бенефіціара;
- спосіб розрахунку будь-якої комісії і зборів, які сплачуються клієнтом установі;
- дату зарахування грошей;
- зазначення застосованого орієнтовного курсу [1, с. 236].

У статті 4 Директиви 97/5/ЄС розглядаються питання інформування клієнта після здійснення транскордонного переказу. Після здійснення переказу клієнт обов'язково у письмовій формі повинен одержати інформацію про суму транскордонного переказу, нарахування, комісію та дату зарахування грошей.

Термін виконання і відшкодування шкоди у разі невиконання переказу є одними із головних зобов'язань установ перед клієнтами. Якщо після проходження п'яти банківських днів кошти не були перераховані на рахунок одержувача, то банк ініціатора нараховує відправнику відшкодування.

Відшкодування збитків у разі невиконання переказу відбувається у випадку, коли сума не була кредитована на рахунок установи одержувача. Також установа ініціатора повинна повернути відсоток, що нарахований за орієнтованою відсотковою ставкою на суму транскордонного переказу та нарахування, які виникли відповідно до цього транскордонного переказу та були сплачені ініціатором. Сума відшкодування ініціатору повинна бути повернена протягом чотирнадцяти банківських робочих днів з моменту подання його вимоги.

Отже, сформована в Європейському Союзі система захисту прав споживачів банківських послуг в українському законодавстві потрібно на рівні закону встановити чіткий перелік відомостей постійно розвивається, оскільки повинна максимально відповідати потребам на ринку банківських послуг, забезпечувати стабільність банківської системи та довіру до неї з боку населення. На нашу думку, для утвердження подібної системи захисту прав споживачів банківських послуг в українському законодавстві потрібно на рівні закону встановити чіткий перелік відомостей, які повинен надавати банк при здійсненні найпоширеніших видів банківських послуг.

Література

1. *Мірошниченко О. А., Сенаторов М. В.* Банківське право в Європейському Союзі та Україні: порівняльно-правове дослідження. — К.: КНЕУ, 2008. — С. 340.
2. Directive 2008/48 / EC of the European Parliament of 23 April 2008 on credit agreements for consumers and repealing Council Directive 87/102 / EC [E.R.].—Access mode <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=URISERV:co0001>
3. Directive 94/19 / EC of the European Parliament and of the Council of the European Union «Regarding deposit-guarantee schemes» on May 30, 1994 [E.R.].—Access mode <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31994L0019:EN:HTML>
4. Directive 2009/14/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 2009 amending Directive 94/19/EC on deposit-guarantee schemes [E.R.].—Access mode: http://ec.europa.eu/internal_market/bank/docs/guarantee/200914_en.pdf.
5. Directive 2014/49/ EC of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on deposit-guarantee schemes [E.R.]. — Access mode: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32014L0049>
6. Directive 2007/64/EC of the European Parliament and of the Council of 13 November 2007 on payment services in the internal market [E.R.]. — Access mode: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:319:0001:0036:EN:PDF>
7. Directive 97/5/EC of the European Parliament and of the Council of 27 January 1997 on cross-border credit transfers [E.R.]. — Access mode: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31997L0005>
8. Regulation # 2560/2001 of the European Parliament and of the Council of 19 December 2001 on cross-border payments in euro [E.R.]. — Access mode: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:l33223>